

Nevedko na Mesiaci

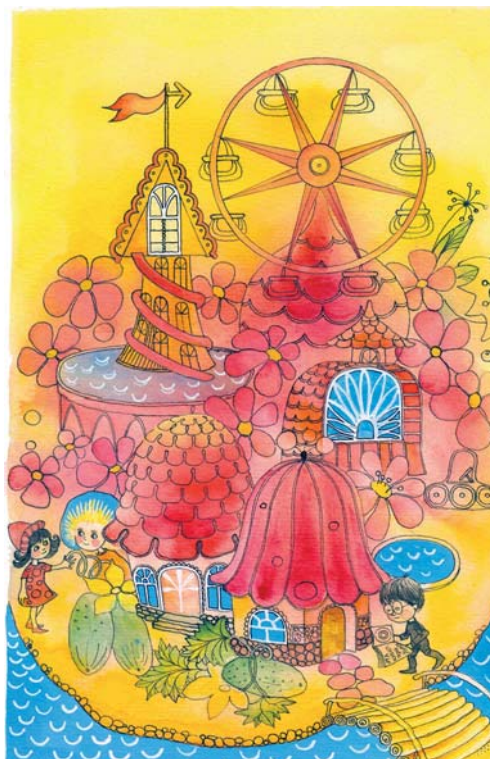

Nevedko na Mesiaci

Nikolaj Nosov

Nikolaj Nosov
Nevedko na Mesiaci

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV

Nikolaj Nosov

Nevecko na Mesiaci

Copyright © Nikolaj Nosov 1964
Translation © Iva Vranská Rojková 2009
Illustrations © Jelena Revuckaja 1989

© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

I. ČASŤ

Prvá kapitola

Ako Vševedko porazil profesora Hviezdočkina

Od tých čias, ako Nevedko uskutočnil cestu do Slniečného mesta, prešlo dva a pol roka. Hoci pre nás to nie je tak mnoho, pre maličkých kratuľkov je dva a pol roka veľmi dlhý čas. Keď si kratuľkovia vypočuli príbehy Nevedka, Gombičky a Umazančeka Strakateho, mnohí z nich odcestovali do Slniečného mesta, a keď sa vrátili, rozhodli sa i doma urobiť kadejaké zlepšováky. Kvetné mesto sa od tých čias zmenilo tak, že by ste ho teraz nespoznali. Objavilo sa v ňom mnoho nových, veľkých a krásnych domov. Podľa projektu architekta Krútiľlaškina na Zvončekovej ulici vystavali dokonca dva otáčacie domy. Jeden päťposchodový, vežovitého typu, so špirálovitou šmykľavkou a plaveckým bazénom dookola (keď ste sa spustili po špirálovitej šmykľavke, ponorili ste sa rovno do vody), druhý šesťposchodový, s hojdacími balkónmi, parašutistickou vežou a s ruským kolom na streche. Na uliciach sa objavilo množstvo automobilov, pružinochodov, rúroletov, zemno-vodno-vzdušných vozíkov, pásových všadechodov a rozličných iných strojov.

A to, samozrejme, ešte nie je všetko. Obyvatelia Slniečného mesta sa dozvedeli, že kratuľkovia z Kvetného mesta sa pustili do stavania, a prišli im na pomoc: pomohli im postaviť niekoľko takzvaných priemyselných podnikov. Podľa projektu inžiniera Klepkáča vystavali veľký odevný závod, ktorý vyrábal množstvo najrozmanitejších odevov, počí-

najúc gumenými vestami a končiac zimnými kožuchmi zo syntetického vlákna. Teraz sa už nikto nemusel trápiť s ihielkou, aby si ušil tie najobyčajnejšie nohavice alebo kabátik. Vo fabrike za kratuľkov všetko robili stroje. Tak ako v Slniečnom meste, hotovú produkciu rozvážali do obchodov, a tam si už každý bral, čo potreboval. Všetky starosti robotníkov vo fabrike sa obmedzili už len na to, aby vymysleli nové fazóny šatstva a aby dávali dobrý pozor, nech sa nevyrába nič také, čo sa spoločnosti nepáči.

Všetci boli veľmi spokojní. Jediný, kto týmto všetkým utrpel, bol Pampúšik. Keď Pampúšik videl, že si teraz možno brať v obchode akúkoľvek vec, ktorá by sa mu mohla zísť, prestal chápať, načo mu je celá tá hromada šiat, ktorá sa mu doma nakopila. Okrem toho, všetky tieto šaty vyšli z módy, a beztak sa už nedali nosiť. V jednu tmavú noc Pampúšik zviazal svoje staré šaty do obrovského batoha, potajme ich vyniesol z domu, hodil ich do Uhorkovej rieky a namiesto nich si z obchodov navláčil nové šaty. Skončilo sa to tým, že sa jeho izba premenila na akýsi sklad hotového šatstva. Šaty mu ležali v skrini aj na skrini, na stole aj pod stolom aj na knižničných poličkách, viseli na stenách, na operadlách stoličiek a dokonca na šnúrach pod stropom.

Z veľkého množstva kožušinových výrobkov sa v dome rozmnožili mole, a aby nezožrali šaty, Pampúšik ich musel každý deň usmrcovať naftalínom, z ktorého bol v izbe taký silný zápach, že kratuľko, ktorý na to nebol zvyknutý, z neho odpadával. Aj sám Pampúšik napáchol týmto omamujúcim pachom skrz-naskrz, ale tak si naň zvykol, že ho úplne prestal vnímať. Iní ten zápach vnímali veľmi dobre. Len čo Pampúšik prišiel k niekomu na návštevu, domácim sa ihneď začala krútiť hlava od omámenia. Pampúšika v momente vyhnali a rýchlo otvárali všetky okná a dvere, aby miestnosť vyvetrali, ináč by mohol niekto upadnúť do bezvedomia alebo z toho zošalieť. Z rovnakej príčiny sa Pampúšik nemohol pohrať s kratuľkami na dvore. Len čo vyšiel na dvor, všetci naokolo sa začali rozhorčovať, stláčali si rukami nosy a schytili sa utekať od neho na všetky strany, ani sa neobzreli. Nikto sa s ním nechcel stýkať. Netreba ani hovoriť, že Pampúšika to strašne škrelo, a tak musel napokon všetky nepotrebné šaty odniesť na povalu.

Ale toto nebolo najdôležitejšie. Hlavné bolo, že v Slniečnom meste pobudol aj Vševedko. Tam sa zoznámil s učeními fafrnkami Fuksiou a Sledôčkou, ktoré vtedy chystali svoj druhý let na Mesiac. Vševedko sa tiež zapojil do práce na stavbe kozmickej rakety, a keď bola raketa hotová, uskutočnil s Fuksiou a Sledôčkou medziplanetárnu cestu. Keď naši odvážni cestovatelia prileteli na Mesiac, preskúmali jeden z nevelkých mesačných kráterov v oblasti mesačného Jasného mora, prebývali v jaskyni, ktorá sa nachádzala v centre tohto krátera, a robili pozorovania zmien príťažlivej sily. Na Mesiaci, ako je známe, je príťažlivá sila oveľa menšia než na Zemi, preto pozorovania zmien príťažlivej sily majú veľký vedecký význam. Vševedko a jeho spolupútnici pobudli na Mesiaci okolo štyroch hodín a boli nútení rýchlo sa vydať na spiatočnú cestu, pretože zásoby vzduchu sa im takmer minuli.

Každému je známe, že na Mesiaci vzduch nie je, a aby ste sa tam nezadusili, vždy si musíte so sebou zobrať zásoby vzduchu. Samozrejme, v zhustenom stave.

Keď sa Vševedko vrátil do Kvetného mesta, veľa o svojej ceste rozprával. Jeho rozprávania všetkých veľmi zaujali, a najmä astronóma Skielka, ktorý neraz pozoroval Mesiac teleskopom. Skielko dokázal svojím teleskopom rozpoznať, že povrch Mesiaca nie je rovný, ale hornatý, pričom mnohé z hôr na Mesiaci nie sú také ako u nás na Zemi, ale z akéhosi dôvodu okrúhle, presnejšie povedané, prstencovité. Tieto prstencovité hory vedci nazývajú mesačnými krátermi alebo kruhmi. Ak by ste chceli pochopiť, ako vyzerá taký mesačný kruh alebo kráter, predstavte si obrovské okrúhle pole priemeru dvadsať, tridsať, päťdesiat, ba dokonca sto kilometrov a predstavte si, že toto obrovské okrúhle pole obkolesuje zemný val alebo hory vysoké dva-tri kilometre – a dostanete mesačný kruh alebo kráter. Takých kráterov sú na Mesiaci tisíce. Niektoré z nich sú maličké, dvojkilometrové, no sú aj gigantické, ktoré majú v priemere až do stoštyridsať kilometrov.

Mnohých vedcov zaujíma otázka, ako sa mesačné krátery vytvorili, čím vznikli. V Slniečnom meste sa dokonca všetci astronómovia medzi sebou poškrípili, keď sa snažili vyriešiť túto zložitú otázku, a rozdelili sa na dve skupiny. Jedna skupina tvrdila, že mesačné krátery vznikli z vulkánov, druhá hovorila, že mesačné krátery sú stopy po dopadoch veľkých meteoritov. Preto prvú skupinu astronómov nazývajú stúpenkami vulkanickej teórie alebo jednoducho vulkanistami, druhú – stúpenkami meteorickej teórie alebo meteoristami.

Ale Vševedko nesúhlasil ani s vulkanickou, ani s meteorickou teóriou. Ešte pred cestou na Mesiac vytvoril svoju vlastnú teóriu o pôvode mesačných kráterov. Raz, keď spolu so Skielkom pozoroval teleskopom Mesiac, padlo mu do oka, že sa mesačný povrch veľmi podobá na povrch dobre prepečeného lievanca s jeho špongiovitými dierkami. Potom Vševedko často chodieval do kuchyne a pozoroval, ako sa pečú lievance. Všimol si, že kým bol lievanec tekutý, mal úplne hladký povrch, no v závislosti od toho, ako sa

ohrieval na panvici, sa na jeho povrchu začali objavovať bublinky zohriatej pary. Keď vystúpili na povrch lievanca, bublinky praskli, v dôsledku čoho sa na lievanci vytvorili plytké dierky, ktoré tam aj ostali, keď sa cesto, ako treba, prepieklo a stuhlo.

Vševdedko dokonca napísal knižku, v ktorej vysvetľoval, že povrch Mesiaca nebol vždy tvrdý a chladný ako teraz. Kedysi dávno bol Mesiac žeravo tekutý, to jest, bol guľou roztavenou do tekutého stavu. Avšak postupne povrch Mesiaca chladol a nebol už tekutý, ale väzký, ako cesto. Avšak vnútri bol ešte stále veľmi horúci, preto horúce plyny vyrážali na povrch v podobe ozrutánskych bublín. Keď sa tieto bubliny dostali na mesačný povrch, pravdaže, praskli. No kým bol mesačný povrch ešte dostatočne tekutý, stopy po prasknutých bublinách sa stiahli a bez stopy zmizli, tak ako nezanechávajú stopy bublinky na vode počas dažďa. No keď mesačný povrch vychladol natoľko, že zhustol ako cesto alebo ako roztavené sklo, stopy po prasknutých bublinách nezmizli, ale ostávali v podobe prstencov, ktoré vystupovali nad povrch. Ako sa tieto prstence ochladzovali, definitívne stuhli. Najprv boli rovné, ako stuhnuté kruhy na vode, no potom sa postupne rozpadávali a napokon sa začali ponášať na tie mesačné prstencové hory alebo krátery, ktoré môže každý pozorovať teleskopom.

Všetci astronómovia – aj vulkanisti, aj meteoristi – sa Vševdedkovej teórii smiali.

Vulkanisti hovorili:

– Načo bolo potrebné vymýšľať ešte aj túto lievancovú teóriu, keď je beztak jasné, že mesačné krátery sú jednoducho vulkány?

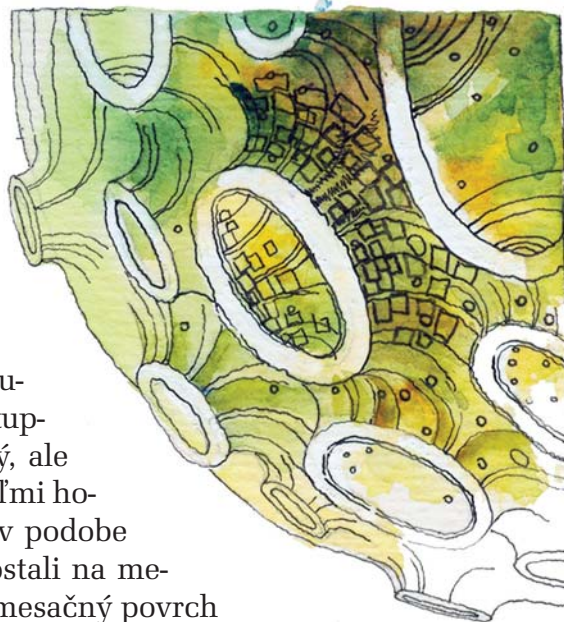
Vševdedko odpovedal, že vulkán čiže sopka, to je veľmi veľká hora, na vrcholku ktorej je v porovnaní s ňou nevelký kráter, to jest otvor. Ak by hoci len jeden mesačný kráter bol kráterom sopky, potom by samotná sopka bola veľká dobre že nie ako celý Mesiac, a nič také nepozorujeme.

Meteoristi hovorili:

– Samozrejme, že mesačné krátery nie sú vulkány, no nie sú to ani lievance. Všetci vedia, že sú to stopy po nárazoch meteoritov. Na to Vševdedko odpovedal, že meteority by mohli padať na Mesiac nielen zvislo, ale aj pod sklonom a v takom prípade by nezanechávali okrúhle, ale pretiahnuté, podlhovasté alebo oválne stopy. Avšak na Mesiaci sú všetky krátery zväčša okrúhle, a nie oválne.

Avšak aj vulkanisti, aj meteoristi si natoľko privykli na svoje obľúbené teórie, že Vševdedka nechceli ani len počuť a pohrdlivo ho nazývali lievancistom. Hovorili, že celkove je smiešne porovnávať Mesiac, ktorý je guľatým kozmickým telesom, s akýmsi nešťastným lievancom z kysnutého cesta.

Ostatne, aj sám Vševdedko sa svojej teórii zriekol, keď osobne pobudol na Mesiaci a videl zblízka jeden z mesačných kráterov. Podarilo sa mu vyskúmať, že prstencová hora vôbec nebola hora, ale pozostatky gigantickej tehlovej steny, nahlodanej časom.

Hoci tehly v tejto stene zvetrali a stratili svoju prvotnú štvorhrannú podobu, i tak sa dalo pochopiť, že sú to práve tehly, a nie jednoducho kúsky bežnej horniny. Obzvlášť dobre to bolo vidieť na tých miestach, kde sa stena narušila relatívne nedávno a jednotlivé tehly sa ešte nestihli rozsypať na prach.

Keď sa Vševedko pozamýšľal, pochopil, že tieto steny mohli byť vytvorené len nejakými rozumnými bytosťami, a keď sa vrátil zo svojej cesty, vydal knižku, v ktorej písal, že kedysi dávno žili na Mesiaci rozumné bytosti, takzvaní mesační kratuľkovia alebo námesačníci. V tom čase bol na Mesiaci, tak ako teraz na Zemi, vzduch. Preto námesačníci žili na mesačnom povrchu, tak ako my všetci žijeme na povrchu našej planéty Zem. No ako čas plynul, na Mesiaci bolo vzduchu stále menej, lebo postupne odlietal do okolitého vesmírneho priestoru. Aby námesačníci bez vzduchu nezahynuli, obkolesili svoje mestá hrubými tehlovými stenami, nad ktorými vybudovali obrovské sklené kupoly. Spod týchto kupol nemohol vzduch unikať, preto mohli dýchať a ničoho sa nebáť.

No námesačníci vedeli, že takto to nemôže pokračovať večne, že časom sa vzduch okolo Mesiaca úplne rozptýli, v dôsledku čoho sa bude mesačný povrch, nechránený vzdušnou vrstvou, silno ohrievať slnečnými lúčmi a na Mesiaci sa nebude dať existovať ani pod skleným krytom. Preto sa námesačníci začali presídľovať dovnútra Mesiaca, a teraz nežijú z vonkajšej, ale z vnútornej strany, pretože v skutočnosti je Mesiac vnútri prázdny, ako gumená lopta, a na jeho vnútornom povrchu sa dá žiť rovnako dobre ako na vonkajšom.

Táto Vševedkova kniha narobila mnoho rozruchu. Zanietene ju čítali všetci kratuľkovia. Mnohí vedci chválili knižku za to, že je zaujímavá napísaná, no všetci vyslovovali nespokojnosť s tým, že nie je vedecky podložená. A riadny člen akadémie astronomických vied profesor Hviezdočkin, ktorému sa tiež naskytla príležitosť prečítať si Vševedkovu knižku, priam kypel pobúrením a hovoril, že tá kniha vôbec nie je kniha, ale akýsi, ako sa vyjadril, naničhodný nezmysel. Tento profesor Hviezdočkin pritom vôbec nebol nejaké zlostné individuum. Nie, bol to veľmi dobrý kratuľko, no veľmi – ako to povedať – náročný, nekompromisný. Vo všetkom si najviac cenil presnosť, poriadok a nezniesol žiadne fantazmagórie, teda výmysly.

Profesor Hviezdočkin navrhol akadémii astronomických vied, aby pripravila rokovanie o Vševedkovej knihe a, ako sa vyjadril, detailne ju rozpitvala, aby sa každému odnechcelo písať také knihy. Akadémia dala súhlas a poslala Vševedkovi pozvánku. Vševedko pricestoval a rokovanie sa uskutočnilo. Ako sa v takýchto prípadoch aj očakáva, začalo sa prednáškou, ktorú sa podujal predniesť sám profesor Hviezdočkin.

Keď sa všetci kratuľkovia, ktorí boli na rokovanie pozvaní, zhromaždili v priestrannej sále a usadili sa na stoličky, prvé, čo od neho začuli, boli slová:

– Drahí priatelia, dovoľte, aby som považoval rokovanie venované Vševedkovej knihe za otvorené.

Nato si profesor Hviezdočkin hlasno odkašľal, pomaly si vreckovkou utrel nos a pusť sa prednášať. Krátko vysvetlil obsah Vševedkovej knihy a pochválil ju za živý, jasný spôsob podania. Profesor povedal, že podľa jeho názoru sa Vševedko pomyšľal a pokladal za tehly to, čo v skutočnosti neboli tehly, ale nejaká vrstevnatá hornina. A ak teda v skutočnosti žiadnych tehál niet, povedal profesor, niet ani žiadnych kratuľkov námesačníkov. Žiadni námesačníci by ani nemohli byť, pretože ak by aj boli, tak by nemohli žiť na vnútornom povrchu Mesiaca, pretože všetkým je dávno dobre známe, že všetky predmety na Mesiaci, presne tak ako u nás na Zemi, sú priťahované k centru planéty, a ak by Me-

siac aj bol vnútri prázdny, ani tak by sa nikto nedokázal udržať na jeho vnútornom povrchu: ihneď by ho pritiahlo k centru Mesiaca a nepochybne by sa hompálal v prázdnote, kým by neumrel od hladu.

Keď si to Vševedko vypočul, zdvihol sa zo svojho miesta a posmešne povedal:

– Hovoríte, akoby ste sa už niekedy v strede Mesiaca hompálali!

– A vy ste sa azda hompálali? – odvrkol profesor.

– Ja som sa síce nehompálal, – ohradil sa Vševedko, – no zato som letel v rakete a porozoval som predmety v bezťažovom stave.

– Prečo hovoríte o bezťažovom stave? – zavrčal profesor.

– Nuž prečo, – povedal Vševedko. – Tak aby ste vedeli, v čase letu v rakete som mal fľašku s vodou. Keď nastal bezťažový stav, fľaša voľne plávala v priestore, ako aj každý predmet, ktorý nebol pripevnený k stenám kabíny. Všetko bolo normálne, kým voda fľašu úplne vyplňala. No keď som polovicu vody vypil, začali sa diať zvláštne veci: zvyšná voda sa nedržala na dne fľaše a nezhromažďovala sa v jej strede, ale sa rovnomerne roztekala po stenách, takže sa vnútri vytvorila vzdušná bublina. To znamená, že voda nebola priťahovaná do stredu fľaše, ale k jej stenám. To je aj pochopiteľné, pretože vzájomne sa môžu priťahovať len masy hmoty, no prázdno k sebe nemôže pritiahnúť nič.

– Strelil capa! – zlostne zavrčal Hviezdočkin. – Porovnal fľašku s planétou! Podľa vás je to vedecké?

– Prečo by nebolo? – autoritatívne odvetil Vševedko. – Keď sa fľaša voľne vznáša v medziplanetárnom priestore, nachádza sa v stave bezťažave a vo všetkom sa podobá na planétu. Deje v jej vnútri budú prebiehať tak isto ako vnútri planéty, to jest vnútri Mesiaca, samozrejme, v tom prípade, že je Mesiac vnútri prázdny.

– Ved' práve! – nadviazal na to Hviezdočkin. – Len nám, prosím, objasnite, prečo ste si vtĺkli do hlavy, že je Mesiac vnútri prázdny?

Poslucháči, ktorí si prišli vypočuť prednášku, sa zasmiali, Vševedka to však do rozpakov nepriviedlo, a povedal:

– Aj vy sám by ste si to vtĺkli do hlavy, keby ste troška porozmýšľali. Ved' ak bol Mesiace spočiatku žeravo tekutý, tak nezačal chladnúť zvnútra, ale od povrchu, pretože práve povrch Mesiaca je v kontakte s chladným vesmírnym priestorom. Takto ochladol a stvrdol najprv mesačný povrch, v dôsledku čoho Mesiace začal akoby tvoriť akúsi obrovskú guľatú nádobu, vnútri ktorej sa naďalej nachádzalo... no čo?..

– Ešte nevychladnutá roztavená hmota! – zakričal niekto z poslucháčov.

– Správne! – pokračoval Vševedko. – Ešte nevychladnutá roztavená hmota, to jest, jednoducho povedané, tekutina.

– Tak vidíte, sám hovoríte, tekutina, – uškrnul sa Hviezdočkin. – Kde sa vzalo v Mesiace prázdno, keď tam bola tekutina, vy kapustná hlava?

– No to vôbec nie je ťažké sa dovtípiť, – pokojne odvetil Vševedko. – Ved' roztavená tekutina, obkolesená tvrdým mesačným obalom ďalej chladla, a ako chladla, znižovala objem. Sme predpokladať, že viete, že každá hmota znižuje svoj objem, keď chladne?

– Sme predpokladať, že to viem, – srdito zavrčal profesor.

– Potom vám musí byť všetko jasné, – naradovane povedal Vševedko. – Ak tekutá hmota znižuje svoj objem, tak vnútri Mesiaca musí vzniknúť prázdny priestor, ako tá bublina vo fľaši. Tento prázdny priestor sa stále zväčšoval a zväčšoval, pričom sa nachádzal v centrálnej časti Mesiaca, pretože zvyšnú tekutú hmotu priťahoval tvrdý mesačný obal, podobne ako zvyšky vody priťahovali steny fľaše, keď sa nachádzala v beztliažovom stave. Časom tekutina vnútri Mesiaca ochladla úplne a stvrdla, akoby priľnula k tvrdým stenám planéty, vďaka čomu sa v Mesiace vytvorila vnútorná dutina, ktorá sa postupne mohla zaplniť vzduchom alebo nejakým iným plynom.

– Správne! – zvolal ktosi.

A hneď sa zo všetkých strán začali ozývať výkriky:

– Správne! Dobre! Chlapík, Vševedko! Hurá!

Všetci zatlieskali. Ktosi zakričal:

– Dolu s Hviezdočkinom!

Dvaja kratuľkovia ihneď schytili Hviezdočkina, jeden za golier, druhý za nohy a odvliekli ho z tribúny. Niekoľko kratuľkov zdvihlo Vševedka na ruky a odnieslo ho k tribúne.

Nech prednáša Vševedko! – kričali okolo. – Dolu s Hviezdočkinom!

– Drahí priatelia! – hovoril Vševedko, ktorý sa ocitol na tribúne. – Nemôžem prednášať. Nepripravil som sa na to.

– Rozprávajte o lete na Mesiace! – kričali kratuľkovia.

– O beztliažovom stave! – kričal ktosi.

– O Mesiace?.. O beztliažovom stave? – zmätene opakoval Vševedko. – No dobre, tak o beztliažovom stave. Iste viete, že na to, aby kozmická raketa prekonala zemskú príťažlivosť, musí nadobudnúť veľmi vysokú rýchlosť – jedenásť kilometrov za sekundu. Kým raketa nadobúda túto rýchlosť, vaše telo pociťuje veľké preťaženie. Akoby sa tiaž vášho tela niekoľkokrát zvýšila a silou vás pritláčala k podlahe kabíny. Nemôžete zdvihnúť ruku, zdá sa vám, akoby sa celé vaše telo nalialo olovom. Zdá sa vám, akoby sa vám na

hrud' navalila dáka strašná ťarcha a nedávala vám dýchať. No len čo kozmická loď prestane naberať rýchlosť a nastúpi vlastný let v medziplanetárnom priestore, preťaženie sa skončí, a vy prestanete pociťovať silu tiaže, to jest, jedno-ducho povedané, stratíte váhu.

– Povedzte, čo ste pociťovali? Čo ste prežívali? – zakričal ktosi.

– Môj prvý dojem po strate váhy bol, akoby spodo mňa nepozorovane zobrali sedadlo a nemal som na čom sedieť. Bol to taký dojem, akoby som čosi stratil, no nijako som nevedel pochopiť, čo. Pociťil som, že sa mi trochu krúti hlava, začalo sa mi zdať, že ma niekto náročky zvrtol dolu hlavou. Spolu s tým som pociťil, že vnútri vo mne všetko stúplo, ochladlo, ako keď sa vyľakáte, hoci som sa ničoho nezľakol. Chvíľu som počkal a presvedčil som sa, že sa so mnou nič zlé nestalo, že dýcham ako obyčajne aj vidím všetko naokolo aj že normálne vnímam, tak som prestal obračať pozornosť na stúpanie v hrudi a v oblasti brucha, a ten nepríjemný pocit prešiel sám od seba. Keď som sa poobzeral dookola a zbadal som, že všetky predmety v kabíne sú na mieste, že sedadlo sa tak ako predtým nachádza podo mnou, prestalo sa mi zdať, že som prevrátený dolu hlavou a aj hlava sa mi prestala krútiť...

– Rozprávajte! Ešte rozprávajte! – zajačali zborovo kratuľkovia, keď zbadali, že sa Vševedko odmlčal.

Niektorí dokonca od netrpezlivosti zadupali nohami po dlážke.

– Teda, – pokračoval Vševedko, – keď som sa presvedčil, že je všetko v poriadku, chcel som sa oprieť nohami o podlahu, no urobil som to tak rezko, že som podskočil nahor a udrel hlavou o strop kabíny. Rozumiete, nepočítal som s tým, že moje telo stratilo váhu a že teraz stačí len malé úsilie, aby som vyskočil do obrovskej výšky. Keďže moje telo nič nevážilo, mohol som voľne visieť uprostred kabíny v ľubovoľnej polohe, nespúšťať sa nadol a nestúpať nahor, no na to sa bolo treba správať opatrne a nerobiť prudké pohyby. Okolo mňa rovnako voľne plávali predmety, ktoré sme, skôr ako sme sa vydali na cestu, nepripevnili. Voda sa z fľaše nevylierala ani vtedy, keď ste fľašu obrátili hore nohami, no ak sa vám podarilo vytriasť vodu z fľaše, zoskupila sa do guľôčok, ktoré tiež voľne plávali priestorom, kým neprilipli k stenám kabíny.

– A povedzte, prosím, – povedal jeden kratuľko, – mali ste vo fľaške vodu alebo azda nejaký iný nápoj?

– Vo fľaške bola čistá voda, – pokojne odvetil Vševedko. – Aký tam mohol byť iný nápoj?

– No ja neviem, – rozhodil kratuľko rukami. – Myslel som, že limonáda, alebo možno petrolej.

Všetci sa zasmiali. No iný kratuľko sa opýtal:

– A priniesli ste si niečo z Mesiaca?

– Priviezol som si kúsok samotného Mesiaca.

Vševedko vytiahol z vrecka nevelký kamienok modrasto sivej farby a povedal:

– Na povrchu Mesiaca sa váľa mnoho rôznych kameňov, a veľmi krásnych, no nechcel som ich brať, pretože mohli byť meteoritmi, ktoré sa na Mesiac dostali náhodou z vesmírneho priestoru. No tento kameň som si odbil kladivkom zo skaly, keď sme sa spustili do mesačnej jaskyne. Preto si môžete byť celkom istí, že tento kameň je kúskom skutočného Mesiaca.

Kúsok Mesiaca koloval z rúk do rúk. Každý si ho chcel pozrieť zblízka. Kým si kratuľkovia obzerali kameň, Vševedko rozprával, ako s Fuksiou a Sledôčkou putovali po Mesiaci a čo tam videli. Vševedkovo rozprávanie sa všetkým veľmi zapáčilo. Všetci boli veľmi spokojní. Iba profesor Hviezdočkin bol veľmi nespokojný. Len čo Vševedko svoje rozprávanie skončil a zostúpil z tribúny, na tribúnu vyskočil profesor Hviezdočkin a povedal:

– Drahí priatelia, pre nás všetkých bolo veľmi zaujímavé počúvať o Mesiaci a o všetkom ostatnom, a ja v mene všetkých zhromaždených vyslovujem srdečnú vďaku znamenitému Vševedkovi za jeho zaujímavé a obsažné vystúpenie. Avšak... – povedal Hviezdočkin a s prísnyim pohľadom zodvihol ukazovák.

– Dolu! – zakričal ktosi z kratuľkov.

– Avšak... – opakoval zvýšeným hlasom profesor Hviezdočkin. – Avšak dnes sme sa tu nestretli preto, aby sme počúvali o Mesiaci, ale preto, aby sme prediskutovali Vševedkovu knižku, a keďže sme knižku neprediskutovali, znamená to, že sme nesplnili to, čo bolo naplánované, a ak sme raz nesplnili to, čo bolo naplánované, tak to bude treba splniť a podrobiť preskúmaniu...

Nikto sa veru nedozvedel, čo chcel profesor Hviezdočkin podrobiť preskúmaniu. Spustil sa taký krik, že sa už nedalo nič rozumieť. Odvšadiaľ bolo počuť len jedno slovo:

– Dolu!

Dvaja kratuľkovia sa znova vrhli na tribúnu, jeden chytil Hviezdočkina za golier, druhý za nohy a vyvliekli ho rovno na ulicu. Tam ho v parčíku posadili na trávku a povedali:

– Keď poletíš na Mesiac, budeš vystupovať na tribúne, ale teraz si zatiaľ posed' tu, na trávičke.

Také bezočivé zaobchádzanie Hviezdočkina natoľko ohúrilo, že sa nezmohol na slovo. Potom sa pomaly spamätal a zakričal:

– To je nehoráznosť! Budem sa sťažovať! Napíšem do novín! Vy ešte spoznáte profesora Hviezdočkina!

Dlho tak kričal, mával päšťami, no keď zbadal, že sa všetci kratuľkovia rozišli domov, povedal:

– Týmto vyhlasujem zasadanie za skončené.

Potom vstal a išiel domov tiež.

Druhá kapitola

Záhada mesačného kameňa

Nasledujúci deň sa v novinách objavila správa, že sa uskutočnilo rokovanie o Vševedkovej knihe. Túto správu čítali všetci obyvatelia Slnečného mesta. Každý sa chcel dozvedieť, či je Mesiac vnútri skutočne dutý a či je pravda, že vnútri Mesiaca žijú kratuľkovia. V správe sa podrobne vykladalo všetko, o čom sa hovorilo v diskusii, a dokonca aj to, o čom sa vôbec nehovorilo. Okrem tejto správy vyšlo v novinách množstvo fejtónov, čiže vtipných článčkov, v ktorých sa písalo o rôznych zábavných mesačných dobrodružstvách mesačných kratuľkov. Všetky stránky novín hýrili smiešnymi obrázkami. Na týchto obrázkoch bol znázornený Mesiac, vnútri ktorého chodili hore nohami kratuľkovia a rukami sa zachytávali o rôzne predmety, len aby ich nepritiahlo do stredu planéty. Jeden z obrázkov zobrazoval kratuľka, z ktorého príťažlivá sila stiahla topánky aj nohavice, a samotný kratuľko ostal len v košeli a čiapke, pričom sa rukami kľúčovito držal stromu. Všeobecnú pozornosť vzbudila karikatúra, na ktorej bol nakreslený Vševedko bezmocne sa ponevierajúci uprostred Mesiaca. Vševedko mal v tvári taký bezradný výraz, že naňho nikto nedokázal pozrieť a nezasmiať sa.

Všetko to, samozrejme, vyšlo len na pobavenie čitateľov, no jedny z novín zverejnili úplne vážny a vedecky podložený článok profesora Hviezdočkina. Profesor priznával, že v spore s Vševedkom nemal pravdu, a prosil o prepáčenie za ostré vyjadrenia, ktoré si neodpustil. Vo svojom článku profesor Hviezdočkin písal o tom, že prítomnosť dutého priestoru vnútri Mesiaca neprotirečí fyzikálnym zákonom a môže byť úplne opod-

statnená, teda Vševedko nie je tak ďaleko od pravdy, ako sa spočiatku mohlo zdať. Ťažko však možno predpokladať, písal profesor, že sa tento dutý priestor nachádza v strede Mesiaca, pretože centrálnu časť Mesiaca vyplňa tuhá hmota, ktorá sa vytvorila ešte skôr, než ochladol a stvrdol mesačný povrch, čiže ešte predtým, ako sa vnútri Mesiaca začal vytvárať dutý priestor. Ide o to, že tak teraz, ako aj v dávnych časoch boli vnútorné vrstvy Mesiaca podrobované obrovskému tlaku vonkajších vrstiev, ktoré vážia mnoho tisíc, ba dokonca miliónov ton. Podľa fyzikálnych zákonov, pri takom obrovskom tlaku nemohla hmota vnútri Mesiaca ostať v tekutom stave, ale nadobudla tuhú podobu. A to znamená, že ešte keď bol Mesiac žeravo tekutý, v jeho vnútri už jestvovalo tvrdé centrálné jadro, a keď sa začala tvoriť vnútorná dutina Mesiaca, nezačala sa tvoriť v strede, ale okolo tohto centrálného tvrdého jadra, presnejšie povedané, medzi týmto tvrdým jadrom a v porovnaní s ním nedávno stuhnutým mesačným povrchom. Teda v tomto zmysle Mesiac nie je dutá guľa, podobná gumenej lopte, ako predpokladal Vševedko, ale je to guľa, vnútri ktorej sa nachádza druhá guľa, obkolesená vrstvou vzduchu alebo akéhosi iného plynu. Čo sa týka prítomnosti kratuľkov alebo nejakých iných živých bytostí na Mesiaci, to už spadá do oblasti čistej fantastiky, písal profesor Hviezdočkin. Nijaké vedecké dôkazy o jestvovaní kratuľkov na Mesiaci nejestvujú. Ak aj to, čo na mesačnom povrchu objavil Vševedko, bola skutočne tehlová stena, kedysi vytvorená rozumnými bytosťami, niet nijakých dôkazov, že tieto rozumné bytosti pretrvali do dnešných čias a že si za svoje sídlo vybrali vnútornú dutinu Mesiaca. Veda potrebuje dôveryhodné fakty, písal profesor Hviezdočkin, a žiadne prázdne výmysly ich nenahradia. Ako tak Vševedko čítal článok profesora Hviezdočkina, pochytil ho akýsi prudký pocit hanby zmiešanej s ľútosťou. To, čo profesor písal o prítomnosti tvrdého jadra vnútri Mesiaca, bolo nevyvrátiteľné. S tým musí súhlasiť každý, kto pozná základy fyziky, a Vševedko ich poznal veľmi dobre.

– Ako to, že som neprišiel na takú jednoduchú vec? – nechápal Vševedko a od hnevu by si bol trhal vlasy. – No samozrejme, že v strede Mesiaca bolo tvrdé jadro, a to znamená, že sa prázdny priestor mohol vytvoriť len okolo tohto jadra, a nie v strede. Ach, ja somár! Ach, ja kôň! Ach, ja oranžutan! Bolo mi treba takto sa potupiť! Ako to, že som na takú hlúposť neprišiel skôr! To je hanba!

Vševedko dočítal článok do konca a začal kmitať po izbe z rohu do

rohu, pričom neprestajne triasol hlavou, akoby z nej chcel vytriasť všetky nepríjemné myšlienky.

– „Prázdne výmysly!“ – šomral zlostne, keď si spomenul na článok profesora Hviezdočkina. – Teraz skús dokazovať, že to nie sú nijaké výmysly, ak si neráčil prísť ani na to, že v strede Mesiaca bola tvrdá hmota!.. Ach, taká hanba!.. Keď sa Vševedko behaním po izbe unavil, kvíliac od ľútosti, prudko dosadol na stoličku a nepríčetne civel na jeden bod. Potom vyskočil, akoby ho uštipla osa, a znova začal behať po izbe sem a tam.

– Nie, ja dokážem, že to nie sú prázdne výmysly! – kričal. – Kratulkovia na Mesiaci sú. Nemôžu tam nebyť. Veda, to nie sú len holé fakty. Veda, to je fantastika... teda... ale choď kamsi! Čo to vravím?.. Veda nie je fantastika. No veda nemôže jestvovať bez fantastiky. Fantázia nám pomáha rozmýšľať. Samotné holé fakty ešte nič neznamenajú. Všetkým faktom treba dať zmysel! – Ako to Vševedko povedal, z celej sily buchol pästou do stola. – Ja to dokážem! – skríkol. Tu mu zrak skĺzol na obrázok v novinách, na ktorom bol zobrazený on sám vnútri Mesiaca s takým idiotským výrazom v tvári, že sa na to nedalo pozeráť a nevyletieť z kože.

– No aha! – zavrčal. – Teraz niečo dokazuj, keď tu nakreslia takú papuľu škaredú!

Ešte v ten deň Vševedko zo Slniečného mesta odcestoval. Celý čas si omieľal:

– Už nikdy sa nebudem venovať vede. Ani keby ma pokrájali. Kdeže! Ani pomyslieť!

No keď sa Vševedko vrátil do Kvetného mesta, postupne sa upokojil a začal znova snívať o vedeckej činnosti a o nových výpravách:

„Bolo by dobré vyrobiť veľkú medziplanetárnu raketu, zobrať si poriadne množstvo jedla a vzduchu a zorganizovať dlhú expedíciu na Mesiac. Treba predpokladať, že vo vonkajšom mesačnom plášti sú otvory v podobe jaskýň alebo kráterov vyhasnutých sopiek. Cez tieto otvory sa bude dať preniknúť dovnútra Mesiaca a uzrieť jeho centrálné jadro. Ak toto jadro jestvuje, a ono bezpochyby jestvuje, tak mesační kratuľkovia žijú na jeho povrchu. Medzi vonkajším plášťom a centrálnym mesačným jadrom sa iste zachovalo dostatočné množstvo vzduchu, preto životné podmienky na povrchu jadra musia byť pre kratuľkov úplne priaznivé.“

Takto Vševedko sníval, a už sa aj chcel pustiť do príprav na novú cestu na Mesiac, no odrazu si spomenul na všetko, čo sa stalo, a povedal:

– Nie! Musím byť neoblomný! Raz som sa rozhodol, že sa vedou zaoberať nebudem, to znamená, že to musím aj dodržať. Nech letí na Mesiac niekto iný. Nech niekto iný nájde na Mesiaci kratuľkov. A potom všetci povedia: „Vševedko mal pravdu. Je to veľmi múdry kratuľko a predvídal to, čo nikto pred ním nepredvídal. A my sme sa mýlili! Neverili sme mu. Posmievali sme sa mu. Písali sme o ňom všakové posmešné články, kreslili sme karikatúry.“ Potom sa budú všetci hanbiť. Aj profesor Hviezdočkin sa bude hanbiť. Potom prídu všetci ku mne a povedia: „Prepáč nám, milučký Vševedko! Mýlili sme sa. A ja poviem: „To nič, bračekovci, ja sa nehnevám. Odpúšťam vám. Hoci mi bolo veľmi trpké, keď sa mi všetci posmievali, na všetky príkoria som už zabudol. Ja som dobrý! Veď čo je pre Vševedka najdôležitejšie? Pre Vševedka je najdôležitejšia pravda. A ak pravda zvíťazila, to znamená, že je všetko v poriadku, a nikto sa nemá na nikoho hnevať.“

Takto mudroval Vševedko. Keď všetko dôkladne premyslel, rozhodol sa, že na Mesiac zabudne, a nikdy viac naň nepomyslí. Ukázalo sa však, že toto rozhodnutie Vševedko nedokáže len tak ľahko splniť. Išlo o to, že mu ostal kúsok Mesiaca, to jest mesačný kameň, ktorý odbil kladivom zo skaly, keď sa s Fuksiou a Sledôčkou spúšťal do mesačnej jaskyne. Tento mesačný kameň, alebo lunit, ako ho Vševedko nazval, ležal u neho v izbe na parapete a každú chvíľu mu padol do oka. Kedykoľvek Vševedko pozrel na lunit, ihneď si spomenul na Mesiac a na všetko, čo sa stalo, a znova ho to rozladilo.

Raz sa zobudil uprostred noci, a keď pozrel na lunit, zazdalo sa mu, že kameň v temnote žiari akýmsi mäkkým modrastým svetlom. Vševedko, prekvapený týmto neobyčajným javom, vstal z postele a podišiel k oblôčiku, aby si mesačný kameň poobzeral zblízka. Tu si všimol, že Mesiac na nebi je v jasnom splne. Mesačné lúče dopadali priamo na okno a osvetľovali kameň tak, že vznikol dojem, akoby žiaril sám od seba. Keď sa Vševedko pokochal týmto krásnym pohľadom, upokojil sa a ľahol si do postele.

Druhý raz (to sa stalo neskoro večer) Vševedko dlho sedel nad knižkou, a keď sa nakoniec rozhodol, že si ide ľahnúť, bola už hlboká noc. Vševedko sa povyzliekal, vypol svetlo a zaliezol do postele. Náhodou mu padol zrak na lunit. A opäť sa mu zazdalo, že kameň žiari sám od seba, a tentokrát dokonca obzvlášť jasne. Vševedko už vedel, že je to všetko len efekt spôsobený svetlom z Mesiaca, preto kameňu nevenoval pozornosť a už sa zbral zaspáť, keď tu si spomenul, že v tento deň je novolunie, to jest, jednoducho povedané, na nebi nemohol byť žiaden Mesiac. Vstal z postele a vyzrel z okna. Presvedčil sa, že noc je skutočne temná, bezmesačná. Na nebi čiernom ako uhoľ sa jagali len hviezdy. Mesiaca však nebolo. Napriek tomu mesačný kameň, ktorý ležal na parapete, žiaril tak, že bol nielen sám viditeľný, ale osvetľoval aj časť parapetu okolo seba.

Všvedko vzal lunit do ruky, a jeho ruku ožiarilo slabé, mihotavé svetlo. Akoby sa lia-
lo z kameňa, ktorý držal. Všvedkovi sa zdalo, že čím dlhšie na kameň hľadí, tým jasnej-
šie žiari. Dokonca sa mu videlo, že v izbe už nie je taká tma ako spočiatku. Už dokázal
v temnote uzrieť stôl, aj stoličky, aj poličku na knihy. Všvedko zobral z poličky knihu,
otvoril ju a položil na ňu mesačný kameň. Kameň osvetlil stranu tak, že sa okolo neho
dali rozlíšiť jednotlivé písmená a prečítať slová.

Všvedko pochopil, že kameň vyžaruje akúsi sálavú energiu. Už chcel bežať poroz-
právať o svojom objave kratuľkom, no spomenul si, že už dávno spia, a nechcel ich bu-
diť.

Na druhý deň Všvedko kratuľkom povedal:

– Bračekovci, prídte dnes večer ku mne. Ukážem vám veľmi zaujímavú vecičku.

– Akú vecičku? – zaujímali sa všetci.

– Prídte, a uvidíte.

Samozrejme, že všetkých veľmi zaujímalo, čo za vecičku im Všvedko ukáže. Poná-
hľajko bol od netrpezlivosti taký nepokojný, že popoludní už ani nedokázal nič zjesť. Na-
koniec nevydržal, išiel k Všvedkovi a tak domrzal, že Všvedko bol nútený odhaliť svoje
tajomstvo. Takto sa kratuľkovia dozvedeli všetko skôr, no to len zväčšilo ich zvedavosť.
Každý chcel na vlastné oči vidieť, ako kameň potme svieti.

Len čo sa slnko skrylo za horizontom, už boli všetci u Všvedka v izbičke.

– Prišli ste priskoro, – povedal Všvedko kratuľkom. – Kameň teraz nemôže svietiť,
lebo je ešte príliš svetlo. Bude svietiť, keď bude úplná tma.

– To nič, počkáme, – odvetil Sirupček. – Nikam sa neponáhľame.

– Tak teda čakajte, – súhlasil Všvedko. – A aby vám nebolo smutno, ja vám zatiaľ
o tom zaujímavom jave porozprávam.

Položil na stôl pred dokola pousádzanými kratuľkami kameň a dal sa rozprávať o tom,
že sa v prírode nachádzajú látky, ktoré keď sa vystavia vplyvu svetelných lúčov, nadobú-
dajú schopnosť svietiť v tme. Také svetielkovanie sa nazýva luminiscencia. Niektoré lát-
ky nadobúdajú schopnosť šíriť viditeľné svetelné žiarenie dokonca aj vplyvom neviditeľ-
ného ultrafialového, infračerveného alebo kozmického žiarenia.

– Možno predpokladať, že aj mesačný kameň pozostáva z takej látky, – povedal Vš-
vedko. Aby kratuľkov ešte čímsi zamestnal, Všvedko im predniesol svoju teóriu o tom,
že Mesiac je veľká guľa, vnútri ktorej je druhá guľa, a na tejto vnútornej guli žijú mesační
kratuľkovia, alebo inak povedané, námesačníci.

Kým Všvedko svojim priateľom podával všetky tieto užitočné informácie, tma v izbe
pomaly hustla. Kratuľkovia zo všetkých síl upierali zrak na mesačný kameň, ktorý pred
nimi ležal, no nijaké svetielkovanie si nevšimli. Ponáhľajko, ktorý bol najnesystematic-
kejší, sa celý čas triasol od netrpezlivosti a nemohol obsedieť na mieste.

– No a prečo nežiari? No a kedy bude žiariť? – mlel stále dokola.

– Počkaj trošičku. Ešte je príliš svetlo, – upokojoval ho Všvedko.

Napokon nastala taká temnota, že nebolo vidno ani kameň, dokonca ani stôl, na kto-
rom ležal. No Všvedko stále opakoval:

– Počkajte trošičku, ešte je príliš svetlo.

– Skutočne, bračekovci, je také svetlo, že možno i obrazy maľovať! – podporil Všved-
ka Tubôčka.

Ktosi sa potichučky zasmial. Potme sa nedalo zistiť kto.

– Všetko je to dáky žart! – povedal Ponáhľajko. – Podľa mňa kameň žiariť nebude.

– A načo by žiaril, keď je beztak svetlo, – povedal Šrófik.

Ktosi sa opäť zasmial. No tentoraz hlasnejšie. Zdalo sa, že to bol Nevedko. On bol najväčší smejk.

– Ponáhľajko, ty sa stále kamsi ponáhľaš. Ty vždy chceš všetko rýchlo-rýchlo, – povedal Sirupček.

– A ty nechceš? – hnevliivo zavrčal Ponáhľajko.

– A kam sa mám ponáhľať? – odvetil Sirupček. – Či je tu zle? Teplo, svetlo, ani muchy neštípu.

To už nevydržal žiaden kratuľko a všetci sa hlasno rozchichotali. Všetkým sa tak zapáčil Sirupčekov výrok o muchách, že ho začali všakovako opakovať.

Napokon Balalajka povedal:

– Aké tam muchy! Všetky muchy už dávno spia!

– Správne! – pridala sa doktor Pilulka. – Muchy spia, aj nám treba ísť spať. Predstavenie sa skončilo!

– Nezlostite sa, bračekovci! Kdesi sa stala dáka chyba, – obhajoval sa Vševedko. – Včera ten kameň svietil. Dávam vám čestné slovo!

– No, nesmúť, čo na tom! Zajtra prídeme znova, – povedal Šraubík.

– Samozrejme, prídeme. Je tu svetlo, i teplo, ani muchy neštípu, – pridala sa ktosi.

Všetci sa smiali, aj sa sácali, a stúpajúc jeden druhému v tme na päty, sa začali pratať z izby von. Vševedko naschvál nezažal, tak sa hanbil pozrieť kratuľkom do očí. Len čo sa všetci rozišli, prudko sa hodil na posteľ, zaboril tvár do podušky a rukami si oblapil hlavu.

– Tak mi treba, hlupákovi! – šomral v zúfalstve. – Nevieš držať jazyk za zubami, tak za to pykaj! Nestačilo, že som sa blamoval v Slniečnom meste, teraz sa mi aj tu budú všetci smiať!..

Vševedko by sa od zlosti najradšej zmlátil. No keď si uvedomil, že je už pokročilý čas,

